

V. Krėvė lietuvių literatūrą, realistinę kūrybą praturtino psichologiniais, intelektualiniais paveikslais. Pasak A. Zalatoriaus - “Rašytojo asmenyje derinasi skvarbaus analitiko protas, nerami romantiko siela, blaivus valstiečio žvilgsnis į pasaulį.”

V. Krėvei rūpėjo žmogaus būties filosofinės problemos: kas yra laimė ir tiesa, koks gyvenimo tikslas ir kas svarbiausia žmogaus gyvenime? V. Krėvė šias problemas sprendė kurdamas konkrečius žmonių paveikslus, kuriais išreiškė savo idealus, atskleidė savybes tokio žmogaus, kokį jis norėjo matyti gyvenime.

V. Krėvė savo kūryboje nagrinėjo daug temų - gilinosi į romantinę - legendinę Lietuvos praeitį, į kaimiečio buitį realybę ir į alegorinę išmintį, susietą su rytų tautų kultūra. Jo kūryboje tilpo daug skirtingų literatūros žanrų - nuo romantinių legendų, realistinių novelių ir apysakų, istorinių dramų, iki biblinės apsakos “Dangaus ir žemės sūnūs”. Bet nemažoje dalyje savo kūrinių jis didžiausią dėmesį skyrė dviem visuomenės grupėms - seniems ir mažiems. Savo herojų prototipus V. Krėvė surado “Šiaudinėje pastogėje”, liaudyje, taip pat įsivaizdavo gyvenusius gilioje senovėje. Tai romantiniai “Dainavos šalies senų žmonių padavimų” herojai, žinomų dramos kūrinių veikėjai, pagaliau Lapinas iš apsakymo “Skerdžius”, Gugis iš apsakos “Raganius” ir daugelis kitų. Daugelis Krėvės kūrinių herojų itin gyvybingi, stiprių aistrų, jie nebijo susikauti su priešingomis, kelia pastojančiomis jėgomis, ar tai būtų likimo, dievų jėgos, ar istorinė būtybė, ar tuščias žmonių egoizmas. Visi jie neramūs ir drąsūs žmonės, kuriems nebūdinga prisitaikymas ir susitaikymas, nuolaidos ir pataikavimas. Jie moka karštai mylėti, neapkęsti ir net keršyti.

Prieš patį dievą kelia maištą Dvainis (“Dvainiai”), prieš kunigą ir bažnyčios papročius - Traibėnas (“Išsibarė”), prieš žmonos despotizmą - Budraitis (“Žmoną pamokė”). Krėvės “Šiaudinės pastogės” veikėjai nėra vien tik romūs ir geraširdiškai taikūs lietuvių liaudies žmonės, jie sugeba protestuoti ir maištauti, kovoti už teisingesnį likimą.

Gyvenimo prasmės suvokimas artimai susijęs su Skerdžiaus Lapino ir Gugio paveikslais. Lapinas sugeba džiaugtis ir prasmingai mylėti gyvenimą. Jam nesuprantamas savanaudiškas turto ir garbės troškimas, egoizmas. Džiaugsmą jis randa pirmiausia darydamas gera kitiems. Ypač didžiulį džiaugsmą jam teikia gamtos grožis: Lapinui atrodo, kad gamta pilna paslapčių ir dvasinių galių, žmogiškos gyvybės ir prasmės. Lapinas labai artimas apskos “Raganius” skerdžiui Gugiui. Jų padėtis ir pažiūros panašios. Gugis taip pat yra liaudies išminties ir teisybės nešėjas. Žemėje jis buvo niekinamas ir raganium vadinamas, o danguje pasirodė, kad jis pranašesnis už Kukį, kuris buvo laikomas dievobaimingu ir visais atžvilgiais teigiamu žmogumi.

Taigi Krėvės sukurtas žmogus - aktyvus, nerimastingas ir maištingas, gilių išgyvenimų ir karštų troškimų, siekias to, kas nepaprasta, reikšminga, nepasiduodas likimo valiai. Jis sugeba mylėti gyvenimą, džiaugtis jo grožiu ir prasmingumu, giliau suvokti tiesą ir teisingiau atskirti tikrą gėrį nuo blogio. Šie Krėvės herojai iškelti kaip priešprieša tuometinei lietuvių buržuazijai, kuri atsisakė bet kokių kilnesnių idealų, prisitaikė prie aplinkybių ir ėmė vaikytis turto, pinigų, tuščios garbės ir pasitenkinimo.

Senų žmonių garbingumas bei didingumas iškeliamas jau pirmojo Krėvės kūrinio pavadinimu - “Dainavos šalies senų žmonių padavimai”. Seni žmonės - tai žmonės, kurie savo pusėje turi dalyką, vertą nugyventų dešimtmečių. Tas dalykas - tai prisiminimai ir patirtis. V. Krėvė nesiūlo gyventi vien prisiminimais, bet pažymi, kad prisiminimai sukrauną patirties naštą, kuri nėra sunki - priešingai, ji yra maloni ir suteikia senam žmogui pranašumą prieš jaunąjį.

Gugis - laimingas charakteris

Kazys Gugis - kaimo skerdžius, tikras senosios pasaulėžiūros šešėlis, vis dar slankiojantis po kaimus, skleisdamas senąją išmintį, sukaupą per ilgus metus. Gugį galima pavadinti senosios, pagoniškos Lietuvos siela: visada duos gerą patarimą, niekada neapgaus, nesumeluos. Nors kaimo gyvenime Gugis nėra autoritetas, bet sunkią minutę ne vienas prašo Gugio patarimo, juk jis - "raganius", o raganius kilęs nuo žodžio regėti, todėl žmonės nors ir kritikuodami, bet laikosi Gugio patarimų, o ką "gali žinot". Galbūt jis su velniu susidėjęs ! Ne kartą Gugis klausėsi tokių kalbų, bet jis tik juokėsi iš jų. Joks jis raganius, jei gerai pažindamas gyvenimo subtilybes, žmogaus psichologiją, atspėdavo žmogaus ateitį ar paprasčiausiai nusakydavo kitos dienos orą, tai tik iš gilios patirties, išminties, kurios sėmėsi iš savo senelių ir prosenelių. Gugis niekada nesivaikė materialinių vertybių. Ganydavo gyvulėlius ir jam to pakakdavo. "O ko gali žmogui daugiau reikėt." Dažniausiai pavalgęs, o jei liko pinigų nuo maisto, tai ir taurelę išlenkęs, linksmas traukdavo per kaimą. Gugis gyveno šia diena. Negalvojo apie ateitį, ką veiks rytoj. O kam sukti galvą dėl rytdienos, jei šiandien jam gera. Išlenkė taurelę, pėdina per kaimą įvairias dainas traukdamas, visus linksmindamas. Kartais jaunimo prispirtas ir smuikėle pagrieždavo. Skerdžiui gera, jei ir kitiems gera. Niekada Gugis nelinkėjo žmogui blogio, jo kredo daryti kitiems gera. Kodėl napadėjęs žmogui, jei dar jėgų ir proto turi ?

Gugis visada būdavo linksmas, net kai jį kritikuodavo ar užsipuldavo dėl dievobaimingumo, girtuokliavimo. Paprastai jis atšaudavo kokią nors sąmojį. Iš šių ginčų žmonės dažniausiai likdavo nieko nepešę. Raganiui Gugiui ir girtuokliavimas nebuvo nuodėmė. O kodėl tai turėtų būti nuodėmė, jei jis Dievulio niekada nepamiršdavo (net ir taurelę rankoj laikydamas jį garbindavo)? Gugis visuomet būdavo linksmas. Kodėl jis turėtų liūdėti? Juk nieko jam netrūkdavo, niekam jis bloga nebuvo padaręs, o jei padarė, tai tikrai to nenorėdamas. Gugis greit užmiršdavo jį įskaudinusius, jam nusikaltusius. Nemokėjo jis netgi pykt, todėl nepyko. Juk pyktis ir kerštas niekada nebūna gėrio priežastis. Skerdžiaus Gugio širdyje niekada nebuvo vietos pykčiui, blogiui ir liūdesiui. Gugis visada stengėsi būti žmonių būryje. Jis mylėjo gyvenimą, mylėjo žmones, pasaulį, gamtą. Nors raganius nebuvo visuomenės žmogus, bet be šios jis ir negalėtų egzistuoti. Jis stipraus charakterio, nepriima to, kas svetima, šalinasi nežinomų dalykų, bet visada žmonių apsuptyje. Nors žmogaus vertinimo kriterijus, pažiūros yra tikrai pasikeitę, tačiau Skerdžiui tai nerūpi, jis eina savo keliu, neseka paskui. Skerdžius netgi nesidomi tuo, kuo domisi dabartinis kaimas, jam nelabai aktualios jų problemos. Juk jis - paprasčiausias gamtos vaikas. Jis niekada nereikalavo iš gyvenimo neįmanomo. Pavalgiau, išgėriau ir gerai. Niekada nieko Gugiui netrūksta, o jei ir pritrūko, tai argi dabar čia liūdėsi, kai širdy gera ir linksma. Jo dvasinis pasaulis daug platesnis, nei atrodo kaimo žmonėms. Jo protas sukaupęs senąją patirtį, bet jos jis neslepia. Gugis šiek tiek gaila, kad žmogus užsimiršo, jog paleido vėjais tėvų žinias, patirtį. Skerdžiui nėra laiko gailėtis ar laukti mirties. Būdamas labai senas, jis netgi negalvoja apie mirtį. Gyvenimo džiaugsmas, laimė, kurią jis buvo susikūręs, užgožia mirties baimę.

Gugis netgi numiręs nepasikeičia: visada pasitiki savimi, savo sąmoju, žodžio galia. Žinios, kurias jis buvo sukaupęs, iškėlė jį aukščiau visų. Jis įvertino gyvenimo kainą, matė patį gyvenimą ir girdėjo daugiau nei kiti. Tai buvo jo pranašumas. Galbūt jam buvo lemta gimti laimingu žmogumi, o gal paprasčiausiai jis mokėjo džiaugtis tuo, ką turėjo.

"Bobulės vargai"

Kūrinyje "Bobulės vargai" galime rasti visiškai priešingą Gugiui veikėją. Tai bobulė. Ji ir Gugis - dvi priešingybės. Žinodami jų likimus, galime pasakyti - bobulė, priešingai negu Gugis buvo nelaiminga. Bobulės darbai yra grynai fiziniai, net vaikų žiūrėjimas. Jos darbai užgožia moralines, dvasines vertybes, nes jai nėra kada. Ant vaikų ji pyksta, bara juos, varo nuo savęs. Ji norėtų dvasinio pasaulio ir nedidelio gabalėlio laisvės.

“Silkės”

“Silkėse” Vincas Krėvė pasirodo ne tik kaip senųjų garbintojas. Kušlius - užuojautą keliantis žmogus ir jo gyvenimo negalima pavadinti laimingu, bet jis turi jau subrendusį savo charakterį, nuoširdumą, tobulą sąžinę ir pastovumą, todėl santykiai su juo tarsi patikrina kitus veikėjus. Nuoširdus Kušliaus gailėjimasis, kaip būtinos pagarbos reiškimas, vienintelė galima moralinė norma - tai Gerdvilienės ir jos dukros požiūris, moralės norma. Kitaip su piemeniu ir samdine. V.Krėvė parodo miegančią jų sąžinę. Šie veikėjai nekelia sau moralinio klausimo, kaip reikia elgtis. Kaip pasiteisinimą meta religinį pasiaiškinimą, primityvius fanatiškus prietarus.

“Bedievis”

Vainoros filosofiją suformavo jo požiūris į gamtą, jos stebėjimas, gyvybės matymas joje. Filosofija yra iš džiaugimosi gyvenimu, nes šis pasaulis yra vienas, jis juo dar neatsidžiaugė, todėl nenori mirti, nors mirties ir nebijo. Filosofijos pagrindas - gamtos sudvasinimas, gyvybės gerbimas, gero darymas, žmogaus kaip asmenybės gynimas, jis nemėgsta religijos, nes ji žemina žmogų, nevertina jo proto, patirties. Vainorus pragarą supranta ten, kur žmogui blogai, kur jis vargsta, skursta, kur skausmas, sopuliai - t.y. čia, žemėje. V.Krėvė savo apsakymuose nori atskleisti, kad žmogui būtina turėti mitologinius viazdinius. Ir Krėvė, ir Vainorus gina gyvybę, pagrindinis principas gyvenime - neatimk kitam gyvybės. Didžiausia palaima - dvasios ramybė ir harmonija. Apsakymuose nėra ateities perspektyvų, siekiama socialinio teisingumo. V.Krėvė nori pasakyti, kad teisybės ieškojimas ir siekimas socialinio teisingumo užkerta žmogui kelią į tobulėjimą.

“Galvažudys”

Kūrinyje “Galvažudys” ryškiausiai atskleidžiamas vaiko charakteris ir jo vidinė būseną. Susipažįstame su dviem veikėjais - Žvairių Petriuku ir Juknių Miku, ganančiais kiaules. Veiksmo užuomazga - įpykusio Pliaugos pasirodymas pamiškėje. Ir štai pirmas įvykis: Pliauga sušeria botagu užsisvajojusiems piemenukams už tai, kad jie praganė Kalpoko kiaulę, kuri iškniso bulves. V.Krėvė parodo, kaip vieno žmogaus pyktis iššaukia ir kito pyktį. Petriukas už patirtą skriaudą pasiryžta atkeršyti Kalpoko Žvinei, kuri nuolat pridaro piemenukams rūpesčių. Jis prisideda kišenės akmenų ir sviedžia vieną į kiaulę, kuri ramiai triauškia bulves. Žvinė nė nekriuktelėjusi griuvo ant šono ir nekrustelėjo, kai Petriukas ją čaižė botagu. Tačiau netrukus jo pyktį pakeičia išgąstis. Supranta, užmušęs kiaulę. Štai čia ir paaiškėja, kodėl novelė pavadinta “Galvažudys.” Juolab, kad ir bobulė, kuriai piemenukas pasiguodžia, pavadina jį galvažudžiu. Toliau svarbiausi novelės įvykiai yra tokie: bobulė, nenorėdama netekti piemens, pataria Petriukui prigrąsyti Miką, kad jis nesakytų, kas užmušė kiaulę, tačiau Mikas neiškenčia ir tą pačią dieną išplepa Kalpokienei, o įtūžęs Kalpokas ateina pas Žvairius skusti piemenį ir ruošiasi jį prilupti. Tačiau bobulė gelbsti savo piemenuką ir prašo jo negąsdinti. Visą vasarą Petriukas bėga nuo Kalpoko keršto. Tokie įvykiai buvo I ir II dalyse. III dalis pradedama rudens peizažu. Čia matome Kalpoką, einantį mišku per lietu ir apmąstantį savo sunkią ūkininko dalį. Lietinga, niūri diena, tokios pat graudžios ir Kalpoko mintys. Ir štai kūrinio kulminacija - jis pamato Petriuką, užsiglaudusį už pušelės. Tačiau kaip nekeista, pykčio mažajam galvažudžiui Kalpokas jau nejaučia ir netgi norėtų, kad Petriukas, kaip visada, nuo jo pabėgtų. Bet vaikas nebėga, nors ir girdi ūkininko kosčiojimą. Pasirodo, piemenukas verkia užmuštos Žvinės ir žada atsilyginti Kalpokui, bet šis paglosto ir nuramina sulytą piemenuką. Taigi atomazga visai netikėta - du priešai susitaiko rudenėjančiame miške. Gamta paveikia jų jausmus, daro juos geresniais. Kaip matome, novelėje didelis vaidmuo tenka gamtos peizažui. Pirmoje dalyje, paveikti vasaros peizažo, piemenukai svajoja ir fantazuoja apie miškinius, laumes, antroje dalyje, po lietaus, nusigiedrijus, pakvėpus orui, Petriukas atleidžia Mikui išdavystę, o

trečiojoje - nei Kalpoko, nei Petriuko širdyje nelieta pykčio, nes taip juos paveikia rudeninis miškas.

Novelės kalba vaizdinga, paprasta, atrodo, kad pasakoja apie tai, kas vyksta. Dzūkijos kaimo rašytojas meistriškai atskleidžia tiek Petriuko, tiek Miko, tiek bobulės, tiek Kalpoko psichologiją. Šioje novelėje, kaip ir kituose V.Krėvės kūrinuose matome, kad liaudies žmogus nėra blogas, glaudžiai susijęs su gamta, turi daugybę rūpesčių, darbų ir vargų, tačiau tai neužstelbia jo prigimties gerumo.

“Galvažudyje” keliama ne blogio, o kaltės problema, nes kaltę gali suvokti tik jautrios sielos žmogus. Pro grubų buitį luobą sklinda nuoširdus jautrumas - didelė dovana žmonių gyvenime. Netikėta apsakymo pabaiga - susitaikymas, dovanojimas - išryškina tas vidines žmonių galias, kurias išjudino pirmas jų gyvenime toks rimtas moralinis kazusas.

“Skerdžius”

Skerdžius Lapinas yra labai panašus į raganių Gugį, bet Lapino siela dar dvasingesnė, ryšys su gamta dar stipresnis. Jo mirtį lemia supratimas, kad yra nereikalingas, svetimas šiame pasaulyje, liepos nukirtimas - Lapinas susiejo savo gyvenimą su medžiu ir tai tapo realybe. Lapinas buvo pagonis ir tai įaugę į giliausias jo sielos gelmes. Vincas Krėvė parodo, kad tvirtame žmoguje magija turi senovės lietuvių psichikos ir pažiūrų ypatybių.

KODĖL V.KRĖVĖ SIMPATIZAVO SENIEMS ŽMONĖMS?

Rašytojas supranta senosios kartos pranašumą, įžvelgia jos didžiulį ir nepaprastai turtingą dvasios lobyną, sielos taurumą... Štai apsakyme “Bedievis” V.Krėvė atskleidžia Vainoriaus, praminto kaimo filosofu, apmąstymus, išgyvenimus, troškimus. Šis žilas kaip obelis senelis, net neatmenantis savo nugyventų metų skaičiaus, yra daug jautresnis ir tauresnis už jaunus kaimo vyrus. Jis sugeba pajusti menkiausio vėjelio dvelkimą, išgirsti laibiųjų smilgų šnarėjimą, suprasti mažų paukštelių giesmininkų kalbą... Rašytojas suvokia, kad ir Vainoriaus tikėjimas yra daug gilesnis ir stipresnis negu jaunosios kartos. Senasis filosofas mano, kad “pragaras ten, kur bloga žmogui, kur skriauda, skausmas, supuliai, kur žmogus skursta.”

V.Krėvė su didele pagarba ir švelnia meile vaizduoja senas bobules, plušančias, skubančias, laikančias ant savo silpnų pečių visą namų ruošos našta, pro darbus šviesios dienos nematančias. Apsakyme “Antanuko rytas” rašytojas atskleidžia Antanuko senelės begalinę meilę savo anūkiui, jos rūpesčius, namų apyvokos darbus, ypatingai turtingą vidinį pasaulį. Ši bobulė moko savo mylimą anūkelį gerumo, paklusnumo, mandagumo, pamaldumo... Ji atsako į kiekvieną smalsaus Antanuko klausimą. O kiek įvairiausių pasakų sugeba paporinti ši senolė!

Ne mažiau turtingas savo dvasios lobiais yra apsakymo “Skerdžius” pagrindinis veikėjas skerdžius Lapinas. V.Krėvė su didele simpatija atskleidžia Lapino apmąstymus, išgyvenimus. Skerdžius - gamtos sūnus. Nukirsti medį jam atrodo toks pats sunkus nusikaltimas, kaip nužudyti žmogų. Pamatęs Grainio nukirstą liepą, jis ilgai negali atsipeikėti, tik skausmingai sudejuoja:

“Žmogau, žmogau, ir širdies tu neturi, ir dievo nebijai, kad tokį medį sunaikai.”

V.Krėvė pabrėžia, kad senosios liepos sunaikinimas taip paveikia Lapiną, kuris buvo tarsi širdimi suaugęs su šiuo didžiuoju medžiu, jog skerdžiui gyvenimas netenka prasmės. Ir Lapinas, apimtas gilių nevilties, mano, kad “mirti geriau negu tokiais laikais gyvenus!”

Nepaprastai talentingai V.Krėvė apsakyme “Bobulės vargai” pavaizdavo senosios bobulės rūpesčius ir nesibaigiančius darbus vasaros metu. Senutė pluša nuo ankstauro ryto iki vėlaus vakaro, tvarko, plauna, šluoja, prižiūri gyvulius, ramina mažuosius neklaužadas, sukasi po trobą tarsi voverė rate. Rašytojas kupinas nuoširdžios užuojautos šiai darbščiajai moterėlei. Jau apsakymo pradžioje V.Krėvė sunkiai atsidūsta, sakydamas, kad “vargo šitos bobulės namie būdamos - kaip pragare!”

Apsakyme “Raganius” rašytojas vaizduoja seną skerdžių Gugį, kuris nėra pamaldus, mėgsta išgerti. Tačiau, nepaisydamas šių ydų, V.Krėvė parodo, kad Gugis yra daug geresnis ir tauresnis už pamaldų ir stropų kaimo ūkininką Kukį. Jis savo iškalbingumu net pasiekia, kad būtų įleistas dangun. Čia rašytojas dar kartą parodo Gugio širdies gerumą: skerdžius atkakliai reikalauja, kad šv.Petras įleistų dangun ir Kukį, nors šis ne kartą savo kaimyną piktai apibarė. Gugis atleidžia Kukiui visas skriaudas, nes “jis nekaltas, kad jam dievas davė tokį būdą.”

Taigi V.Krėvė savo apsakymuose su didele pagarba, meile ir pasididžiavimu vaizduoja gerus žmones. Rašytojas puikiai suvokia jų beribį dvasios pasaulio turtingumą, gilaus tikėjimo prasmę, trapių ir jautrių sielų grožį...

KODĖL VINCAS KRĖVĖ IŠSKIRIA MAŽUS?

Vinco Krėvės nuomone - vaikystė ir senatvė yra du svarbiausi, dvasingiausi ir garbingiausi žmogaus gyvenimo etapai. Vaikas - tai žmogus, kuriam viskas prieš akis. Jis turi pasirinkti savo būsimą gyvenimo kelią, nulemti savo ateitį. Vaikas yra skaistus ir geras iš prigimties - jį sugadinti gali tik gyvenimas. V. Krėvė stengiasi parodyti, kad vaikas taip pat nėra tik mažas gyvas padarėlis. Jis turi savo dvasią, savo išgyvenimus ir savo sąžinę. Jei jis vadovausis savo sąžine, gyvenimas jo nesugadins ir jis galės pasiekti dar garbingesnę savo gyvenimo etapą - senatvę.